

PRÆLUDIE & FUGA

PRÆLUDIE

Et prælude er et indledende musikstykke, en introduktion, til en liturgisk ceremoni eller til et andet musikstykke, almindeligvis en suite eller en fuga.

Præludiet er interessant fordi det ikke alene er en af de tidligste former for tangent-musik, men fordi det er *den* tidligste tangent idiomatiske musikform. Det vil sige: musik skrevet specielt med henblik på udførelse på et tangent instrument, altså et orgel eller et cembalo. Al anden tidlig tangent-musik, såsom *ricercare* og *canzone*, var influerede af, eller direkte overført fra, den samtidige vokalmusik.

De tidligste præludier - vi snakker her om perioden fra o. 1450 til o. 1650 - var alle selvstændige, indledende musikstykker, som kunne anvendes til et hvilket som helst passende formål, enten verdsligt eller kirkeligt.

I perioden fra 1650 - 1750 (i barokken, stort set) bliver præludiet fast sammentømret med et andet musikstykke, som det første musikstykke i en større komposition. Enten som indledning til en *suite* (eller til en suiteagtig samling af musikstykker) eller som den klassiske (Bach-) form: Præludie og Fuga. Denne sidstnævnte sammenkædning kan i øvrigt spores tilbage til tidlige 1600-tals præludier, der efter et stykke i fri stil fortsatte og sluttede med en kort fugeret del.

Senere fandt de romantiske komponister i 1800-tallet på at skrive selvstændige, løsrevne, præludier, nemlig d'Herrer Chopin, Scriabin, Debussy og Rachmaninov, men det er en helt anden historie.

(kilde: Harvard Dictionary of Music)

FUGA

I korte træk består en fuga af et enkelt tema - den er monotematisk - der behandles på imiterende facon i de ligeberettigede stemmer.

Temaet består af en klart profileret start - kaldet *tema* - samt en 'udspindende' eftersætning, der fungerer som modstemme - kaldet *kontrapunkt* - til næste tema-indsats i en af de andre stemmer.

Første gennemføring (også kaldet *ekspositionen*) er altid komplet, dvs. temaet bringes i alle stemmer. Normalt med 1. indsats på grundtone og 2. indsats på kvint. De følgende indsats (afhængig af antallet af stemmer) er så enten på grundtone eller kvint.

De følgende gennemføringer (eller grupper af temaindsatser) er oftest ufuldstændige, men bringer tit satsen over i andre tonearter - der moduleres - gerne til dominant- eller parallel-tonearter.

Den sidste gennemføring er ofte udformet som en *tætføring*, dvs. den ny temaindsats sættes ind før den foregående er spillet færdig. Tætføring kan naturligvis forekomme overalt i satsen, bortset fra første gennemføring, men benyttes oftest i slutningen af satsen som et stigningsmiddel. Her vender satsen tilbage til grundtonearten.

I mellem gennemføringer kan der forekomme temaløse afdelinger, de såkaldte *episoder*, hvor der dog oftest sekvenseres over dele af temat eller kontrapunktet.

Forskellige former for imitationsteknikker er almindeligt anvendt, oftest *omvendning* (også kaldet *spejlvending*) hvor temaets intervaller vendes om. *Krebsgang* - baglæns - findes også.

Opgave:

Skriv her selv en krebs, en omvendning og en omvendt krebs ud fra *Jeg har fanget mig en myg* i d-mol:

Fuga II - en nøjere anskuelse.

Ekspositionen består som nævnt af en komplet gennemføring, dvs. temaet bringes i alle stemmer.

1. indsats på grundtonen - kaldet *Dux* - efterfulgt af 2. indsats på kvinten - kaldet *Comes*. *Comes* svarer (imiterer) så snart temaet er spillet til ende i første stemme. Imitationen kan være *real* eller *tonal*.

Real imitation foreligger når temaet er flyttet præcist en kvint, dvs. at alle temaets intervaller er bibeholdt. Hermed har man også for en kort stund flyttet tonaliteten til dominanttonearten - man har moduleret. Hvorefter *Comes* skal føre tonaliteten tilbage til grundtonearten for en evt. 3. indsats - en ny *Dux* - på grundtonen.

I en *tonal imitation* bibeholdes den oprindelige toneart og temaets intervaller tilpasses tonearten - man modulerer ikke. *Comes* er således ikke identisk med *dux*!

Kontrapunktet, eller modstemmen til *Comes* fremkommer som temaet udspindende eftersætning. Den skal samvirke med *Comes* ved at bringe nye motiver og gerne i komplementær rytmik til *Comes'* temaindsats.

Gennemføringer. Der tales om gennemføringer i løbet af satsen, når temaet bringes påny i flere af stemmerne. Disse gennemføringer er som nævnt oftest ukomplette, dvs. temaet bringes ikke i alle stemmerne. Ifølge min tyske teoribog (Herman Grabner) taler man dog først om gennemføringer når temaet optræder i mindst to stemmer, nemlig som henholdsvis *Dux* og *Comes* (og altså i kvintafstand).

Episoderne, eller mellemstykkerne, er afsnit uden egentlig tematisk behandling, men meget ofte med behandling af stof og motiver fra enten temaet eller kontrapunktet.

ng maj 1995